מְשׁוּם חֲשָׁבוֹנוֹת, שאם יכנוס במוצאי שבת עתיד הוא לעשות אז סעודה, וחששו שיבא לחשב בשבת את חשבון הוצאותיו לצרכי הסעודה, ואסור לחשב בשבת חשבונות של חול.

דוחה הגמרא: אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי, הרי סעודת נישואין מצוה היא, וְחֲשָׁבוֹנוֹת שֶׁל מִצְוָה מִי אֲסִירִי – וכי הם אסורים, וְהָא רַב חִסְדָּא וְרַב חַמְנוּנָא דְּאָמְרֵי תַּרְוַיְיהוּ – אמרו שניהם, שאמנם אסור לדבר דברי חול בשבת, מכל מקום דברי מצוה מותרים, ולכן חֲשָׁבוֹנוֹת שֶׁל מִצְוָה מוּתָּר לְחָשְׁבָן בְּשַׁבָּת. וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, לא רק שמותר לחשב בשבת כמה צריכים העניים, אלא אף פּוֹסְקִין צְדָקָה לֶעָנִיים בְּשַׁבָּת – קובעים כמה מעות ינתנו לכל עני. וְאָמַר רַבִּי יַעֲקֹב, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, העוסקים בצרכי ציבור הוֹלְכִין לְבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וְלִבְתֵּי מִדְרָשׁוֹת כדי לְפַקֵּחַ [–לברר ולהשגיח] עַל עָסְקֵי רַבִּים, ואפילו בְּשַׁבָּת. וְאָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מְפַקְּחִין פִּיקּוּחַ נֶפֶשׁ בְּשַׁבָּת – מותר לדבר בשבת דיבורי חול לצורך הצלת אדם, משום פיקוח נפש. וְאָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, הוֹלְכִין לְמַרְמְיָאוֹת וּלְקַרְקְנָיאוֹת – היכלי מלכים ושליטים, לְפַקֵּחַ עַל עָסְקֵי רַבִּים – להשתדל אצל ראשי השלטון לצרכי הרבים בְּשַׁבָּת. וְתָנָא דְּבֵי מְנַשְּׁיָא, אף צורכי יחיד שיש בהם צד מצוה מותר לדבר בהם בשבת, ולכן מְשַׁדְּכִין עַל הַתִּינוֹקֶת לְיֹאַרֶם בְּשַׁבָּת – מדברים בענייני שידוכי הבת בשבת, וְכן מותר לאב לדבר עם מלמד עַל הַתִּינוֹק לְלַמְּדוֹ סֵפֶר וּלְלַמְּדוֹ אוּמָנוּת, כיון שמצוה על האב ללמד את בנו אומנות (קדושין כט:). ואם כן קשה, מדוע אסרו לישא אשה במוצאי שבת מחשש שיחשב בשבת את חשבונות סעודתו, והרי כיון שזו סעודת מצוה הרי אלו חשבונות של מצוה המותרים.

רבי זירא מבאר באופן אחר את טעם האיסור: אֶלָּא אָמַר רַבִּי זֵירָא, אסור לישא אשה במוצאי שבת, גְּזֵירָה שָׁמָא יִשְׁחוֹט בֶּן עוֹף [–עוף רך וצעיר] בשבת לצורך סעודת הנישואין שבמוצאי שבת, שמתוך טרדתו ישכח ששבת היום.

מקשה הגמרא: אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי, אֶלָּא מֵעַתָּה – לדבריך שהחשש הוא שישכח ששבת היום, וישחט עוף, אם כן יוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, ויום ראשון הוא ערב יום הכפורים שמרבים בו בסעודה (יומא פא:), יַדֵּיהּ – ראוי היה לבית דין לעבר את חודש אלול כדי שידחה יום הכפורים ליום שלישי, גְּזֵירָה שָׁמָא מחמת טרדתו יִשְׁחוֹט בֶּן עוֹף בשבת לצורך סעודת ערב יום כפור שלמחרת.

מתרצת הגמרא: הָתָם, בסעודת ערב יום כפור, דִּלְנַפְשֵׁיהּ – שהסעודה היא לעצמו ולבני ביתו, לֹא טָרֵיד – אינו טרוד ובהול בהכנתה, ואין לחשוש שישחט בשבת, אבל הָכָא, בסעודת נישואין, דְּעושה סעודה לַאֲחֵרִים, טָרֵיד בהכנתה, ויש לחשוש שישחט בשבת. תירוץ נוסף: אִי נַמִי, הָתָם – בערב יום כפור, אִית לֵיהּ רַווּחָא – יש לו שהות להכין את הסעודה במוצאי שבת, שהרי הסעודה אינה אלא למחרת, ביום, אבל הָכָא, בנישואין במוצאי שבת, לֵית לֵיהּ רַווּחָא – אין לו שהות, שהרי סעודת הנישואין נעשית מיד משחשיכה, ויש חשש שישחט בשבת.

מסיימת הגמרא: חַשְׁתָּא דַּאֲתֵית לְהָכִי – עתה שהסקת שהטעם הוא מחשש שישחט עוף בשבת, עֶרֶב שַׁבָּת נַמִי – אף מה שאין נושאין אשה בליל שבת, הוא משום גְּזֵירָה שָׁמָא יִשְׁחוֹט בֶּן עוֹף בליל שבת לצורך סעודת הנישואין, ולא כמו שהיית סבור לומר מתחילה שהוא משום עשיית חבורה.

* * *

שנינו במשנה (ב.): בתולה נשאת ליום רביעי. מסתפקת הגמרא: אִיבַּעְיָא לְהוּ – נסתפקו בני הישיבה, האם כוונת המשנה שבְּתוּלָה נִשֵּׂאת בְּרְבִיעִי וְגם נִבְעֶלֶת בְּרְבִיעִי, ואין צריך לדחות בעילתו עד ליל חמישי, כיון דְּלֹא חַיְישִׁינַן לְאִיקְרוֹרֵי דַּעְתָּא – אין חוששים שאם יבעלנה ברביעי ולא ימצא לה בתולים תתקרר דעתו עד יום חמישי ולא יבא לבית דין ותשאר תחתיו בספק איסור, לפי שבזמן מועט כזה לא תתקרר דעתו. אוֹ דִלְמָא שכוונת המשנה שבְּתוּלָה נִשֵּׂאת בְּרְבִיעִי וְנִבְעֶלֶת בְּלֵיל חֲמִישִׁי, ואינה נבעלת קודם, כיון דְּאף בזמן מועט חַיְישִׁינַן לְאִיקְרוֹרֵי דַּעְתָּא.

מביאה הגמרא ראיה: תָּא שְׁמַע, דְּתָנֵי בַּר קַפָּרָא בברייתא, בְּתוּלָה נִשֵּׂאת בְּרְבִיעִי וְנִבְעֶלֶת בַּחֲמִישִׁי, הוֹאִיל וביום החמישי לבריאת העולם נֶאֱמְרָה בּוֹ בְּרָכָה לַדָּגִים, שנאמר (בראשית א כב) וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים לֵאמֹר פְּרוּ וּרְבוּ וּמִלְאוּ אֶת הַמַּיִם בַּיַּמִּים. אַלְמָנָה נִשֵּׂאת בַּחֲמִישִׁי וְנִבְעֶלֶת בַּשִּׁשִּׁי, הוֹאִיל וביום השישי נֶאֱמְרָה בּוֹ בְּרָכָה לָאָדָם, שנאמר (שם כח) וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמִלְאוּ אֶת הָאָרֶץ וְכִבְשֻׁהָ. ויש לדייק, טַעֲמָא – הטעם שבתולה נבעלת בחמישי הוא רק מִשּׁוּם בְּרָכָה, ועצה טובה היא, אֲבָל אין חיוב בדבר, ואדם שאינו חושש לברכה יכול לבעול ביום רביעי, וּמִשּׁוּם אִיקְרוֹרֵי דַּעְתָּא לֹא חַיְישִׁינַן, ומוכח שמותר לבעול כבר ביום רביעי.

שואלת הגמרא: אִי הָכִי – אם כך, שהטעם של הברייתא שנבעלת בחמישי הוא רק משום 'ברכה' ולא מחשש שתתקרר דעתו, אם כן אַלְמָנָה נַמִי תִּיבָּעֵל בַּחֲמִישִׁי, הוֹאִיל וְנֶאֱמְרָה בּוֹ בְּרָכָה לַדָּגִים, ומדוע אמרו שאלמנה נבעלת בשישי. מתרצת הגמרא: בְּרָכָה דְּאָדָם עֲדִיפָא לֵיהּ – ברכת 'פרו ורבו' שנאמרה לאדם עדיפה על ברכת הדגים, ולפיכך, אלמנה נבעלת בשישי משום ברכת האדם, אך בתולה אינה יכולה להיבעל בשישי משום טענת בתולים, שהרי חוששים שמא מיום שישי עד יום שני שיושבים בו בית דין תתקרר דעתו, לכן תקנו שתינשא ברביעי ותיבעל בחמישי משום ברכת הדגים.

תירוץ נוסף: וְאִי נַמִי, הטעם שאלמנה נשאת בחמישי ונבעלת בשישי, מִשּׁוּם שְׁקָרוּ', כִּדְתַנְיָא בברייתא אחרת, מַפְנֵי מָה אָמְרוּ חכמים שֶׁאַלְמָנָה נִשֵּׂאת בַּחֲמִישִׁי וְנִבְעֶלֶת בַּשִּׁשִּׁי, שֶׁאִם אַתָּה אוֹמֵר שתִּיבָּעֵל בַּחֲמִישִׁי, לְמָחָר – ליום שישי מַשְׁכִּים החתן לְאוּמָנְתּוֹ וְהוֹלֵךְ לו, כיון שאין משתה אלמנה אלא יום אחד ולא שבעה ימים, וְשָׁקְרוּ חֲכָמִים עַל תַּקָּנַת בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּהֵא שָׁמֵחַ עִמָּהּ שִׁבְעָה יָמִים, ולכן תיקנו שאלמנה תינשא בחמישי, ועל ידי כך ישמח עמה בַּחֲמִישִׁי בְּשַׁבָּת, שהוא יום החופה, וְעֶרֶב שַׁבָּת, שהוא יום הבעילה, וְשַׁבָּת שהוא יום שבטל בו ממלאכה בין כך, נמצא ששמח עמה שלשה ימים.

מבררת הגמרא: מַאי אִיבָּא – מה החילוק שיש בֵּין אם הטעם שבעילת אלמנה בשישי הוא משום בְּרָכָה, לְבין אם הטעם הוא משום תקנת שְׁקָרוּ. מבארת הגמרא: אִיבָּא בֵּינַיְיהוּ – החילוק ביניהם הוא באָדָם בָּטֵל, שאינו יוצא למלאכה, שלטעם ד'ברכה' אף הוא בועל בשישי, ולטעם ד'שקרו' יכול הוא לכתחילה לבעול בחמישי, שהרי אין לחשוש שביום שישי יצא למלאכתו. אִי נַמִי – חילוק נוסף, בְּיוֹם טוֹב שָׁחָל לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת, שלטעם ד'ברכה' אף כאן תיבעל בשישי משום ברכה, אך לטעם ד'שקרו' יכול הוא לבעול כבר בחמישי, שהרי בין כך לא יצא למלאכתו ביום שישי, שהוא יום טוב.

* * *

מאחר והוזכרו כאן דברי בר קפרא העוסקים בדברי אגדה [–ברכת פרו ורבו באדם ובדגים] מביאה הגמרא עוד מדרשותיו בדברי אגדה: דָּרַשׁ בַּר קַפָּרָא, גְּדוֹלִים מַעֲשֶׂה צַדִּיקִים יוֹתֵר מִמַּעֲשֶׂה בריאת שָׁמַיִם וָאָרֶץ, דְּאִילּוּ בְּמַעֲשֶׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ כְּתִיב (ישעיה מח יג) 'אַף יָדִי יָסְדָה אֶרֶץ וִימִינִי טִפְּחָה שָׁמָיִם', הרי שארץ נבראה בשמאל לבד ושמים בימין לבד, וְאִילּוּ בִּבנין בית המקדש שהוא מַעֲשֶׂה יְדֵיהֶם שֶׁל צַדִּיקִים כְּתִיב (שמות טו יז) 'מָכוֹן לְשִׁבְתְּךָ פָּעַלְתָּ ה' מִקְדָּשׁ ה' כּוֹנְנוּ יָדֶיךָ', והיינו שנעשה בשתי ידים.

חֲשִׁיב – הקשה על דרשה זו בַּבְלִי אֶחָד וְרַבִּי חִיָּיא שְׁמוֹ, הלא נאמר (תהלים צה ה) 'וְיַבֶּשֶׁת יָדָיו יָצָרוּ', הרי שאף הארץ [המכונה 'יבשה'] נבראה בשתי 'ידיו'. מתרצת הגמרא, אכן הקרי בפסוק הוא 'ידיו' אך מכל מקום 'יָדוֹ' כְּתִיב, ללא יו"ד, וממסורת הכתיב אנו דורשים שנבראה הארץ ביד אחת. מקשה הגמרא: וְהָכְתִיב בפסוק 'יָצָרוּ',

המשך בעמוד טז

בלשון רבים, והיינו כמו ה'קרי' שנבראה בשתי ידיו. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק**, 'יצרו' היינו **יְצִירוֹ אֶצְבְּעוֹתָיו** שביד אחת, **כְּדִכְתִיב** (תהלים ח ד) **'כִּי אֶרְאֶה שָׁמֶיךָ מַעֲשֵׂה אֶצְבְּעֹתֶיךָ יָרֵחַ וְכוֹכָבִים אֲשֶׁר כּוֹנָנְתָּה'**, הרי שמתייחסת יצירת השמים לאצבעות, ולא לשתי ידים.

מקשה הגמרא על דברי בר קפרא: **מֵיתִיבִי**, נאמר בפסוק (תהלים יט ב) **'הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים כְּבוֹד אֵל וּמַעֲשֵׂה יָדָיו מַגִּיד הָרָקִיעַ'**, כלומר, הרקיע מעיד על מעשי ידיו של ה' שהוא בראו, הרי שהרקיע נברא בשתי 'ידיו'. מתרצת הגמרא: **הָכִי קָאָמַר** – כך הוא פירוש הפסוק, **מַעֲשֵׂה יֵדֵיהֶם שֶׁל צַדִּיקִים**, שהם מכוונים 'מעשה ידיו' של ה', **מִי מַגִּיד** – מי מעיד לבריות על מעשיהם הטובים, **הָרָקִיעַ**, **וּמַאי נִיהוּ** – מה היא עדותו, הורדת **מָטָר**, שעל ידי שהצדיקים מתפללים על הגשמים ונענים הם בתפילתם, עדות היא על צדקתם.

* * *

עוד **דָּרַשׁ בַּר קַפָּרָא, מַאי דִּכְתִיב** – כיצד נדרש הפסוק (דברים כג יד) **'וְיָתֵד תִּהְיֶה לְךָ עַל אָזְנֶךָ, אַל תִּקְרֵי 'אָזְנֶךָ' מלשון כלי זין, אֶלָּא 'עַל אוֹזְנֶךָ', שֶׁאִם יִשְׁמַע אָדָם דָּבָר שֶׁאֵינוֹ הָגוּן** – דיבורים אסורים, כלשון הרע ורכילות,

יַנִּיחַ אֶצְבָּעוֹ בְּאָזְנָיו כדי שלא ישמע. וכך נדרש הפסוק, האצבע שראשה מחודד תהיה לך ביתד באוזנך, בשעה שאתה עשוי לשמוע דבר שאינו הגון.

מביאה הגמרא מימרא בענין זה: **וְהֵיכָא דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מִפְּנֵי מָה אֶצְבָּעוֹתָיו שֶׁל אָדָם דּוֹמוֹת לִיתֵדוֹת, וקודם שתסיים הגמרא את** דבריו מבררת הגמרא את שאלתו: **מַאי טַעְמָא** – בַּמֶּה דומות האצבעות ליתדות, **אִילֵּימָא מִשּׁוּם דְּמַחְלְקָן** – אם בכך שחלוקות הן זו מזו ביתדות ואינן מחוברות יחד, הרי אין זו תמיהה כלל, **דְּכָל חָדָא וַחֲדָא לְמֵילְתֵיהּ עָבְדָא** – כל אחת ואחת יש בה צורך לאדם שתהיה נפרדת, ואף לצורכי גבוה יש בחלק מהן צורך שיהיו מופרדות, **וּכְדְאָמַר מַר** בברייתא, **זוֹ זֶרֶת** – מהאצבע הקטנה ועד האגודל, כשהאצבעות פתוחות ומתוחות, זו מידת 'זרת' האמורה לגבי החושן (שמות כח טז). **זוֹ קֶמִיצָה** – מהאצבע הסמוכה לזרת מתחיל הכהן את עבודת הקמיצה מן המנחות. **זוֹ אַמָּה** – מהאצבע הגדולה הסמוכה לקמיצה מודדים מידת 'אמה' שנאמרה בבנין המשכן וכליו (שמות כז יב, ועוד), והיינו מאצבע זו ועד המרפק. **זוֹ אֶצְבַּע** – באצבע הסמוכה לאמה משתמש הכהן למתן דמים שנאמר בהם 'באצבעו' (ויקרא ד כה, ועוד). **זֶה נוֹדֶל**, המכונה בתורה 'בהן', שעליו אמרה תורה ליתן מדם איל המילואים על אהרן (שם ח כג), ומדם קרבן המצורע על המצורע (שם יד יד ואילך). ואם כן אין לפרש שכוונת רבי אלעזר לשאול מדוע חלוקות הן זו מזו. **אֶלָּא** כוונת רבי אלעזר לשאול **מַה טַּעַם** האצבעות **מְשׁוּפּוֹת** – מחודדות **כְּיתֵידוֹת. ועל כך השיב, שֶׁאִם יִשְׁמַע אָדָם דָּבָר שֶׁאֵינוֹ הָגוּן, יַנִּיחַ אֶצְבָּעוֹתָיו בְּאָזְנָיו**, וכפי שדרש בר קפרא קודם לכן מהפסוק 'ויתד תהיה לך על אזנך'.

ברייתא נוספת בענין זה: **תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, מִפְּנֵי מָה אוֹזֶן כּוֹלָהּ קָשָׁה, וְהָאַלְיָה** – הבשר שבסוף האוזן **רַכָּה**, כדי **שֶׁאִם יִשְׁמַע אָדָם דָּבָר שֶׁאֵינוֹ הָגוּן, יָכוֹף אַלְיָה לְתוֹכָהּ** – יכופף את האליה על פתח אזנו לסותמה, למנוע שמיעתו.

עתה מביאה הגמרא ברייתא שאינה עוסקת בדברים אסורים, אלא בדברים בטלים: **תָּנוּ רַבָּנָן, אַל יַשְׁמִיעַ אָדָם לְאָזְנָיו דְּבָרִים בְּטֵלִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵן** – האזנים **נִכְוִיּוֹת** ברותחין **תְּחִלָּה לָאֲבָרִים**, כיון שהן רכות ודקות משאר האיברים, ומשל הוא, שכשם שבשר האוזן קל ליכוות יותר משאר האיברים, כן חוש השמיעה שבאוזן עלול הוא להגיע בקל לידי איסור יותר משאר חושי האדם, כיון שהאיסור מצוי בו ביותר.

* * *

הסוגיא להלן מבררת האם בעילת בתולה בשבת מותרת או אסורה, ולהבנת צדדי השאלה יש להקדים כמה מכללי איסור עשיית מלאכה בשבת: א. העושה מלאכה באופן שאינו מתכוין לה, כגון הגורר כסא או ספסל, ואפשר שעל ידי גרירתם יעשה חריץ באדמה, והוא אינו מתכוין לעשיית החריץ אלא להעברת החפץ ממקום למקום, רבי יהודה אוסר ורבי שמעון מתיר (שבת קכט: מו:). אך אם ודאי יעשה חריץ באדמה, הרי זה 'פסיק רישיה' שאף רבי שמעון מודה שאסור. ב. בכל מלאכות שבת ההלכה היא (שם קה:) שהמקלקל פטור, חוץ מחובל ומבעיר שבהן נחלקו רבי יהודה ורבי שמעון (שם קו.), שרבי יהודה פוטר בכבל המלאכות, ורבי שמעון מחייב. ג. בבעילת בתולה בשבת יש לדון מצד שתי מלאכות, גם משום עשיית חבורה האסורה משום חובל. וגם משום עשיית פתח האסורה משום מלאכת בונה.

מסתפקת הגמרא: **אִי כְּעֵינָא לְהוּ, מַהוּ לְבָעוֹל בַּתְּחִלָּה** – פעם ראשונה, את הבתולה, **בְּשַׁבָּת. וצדדי הספק הם, האם דָּם** הבתולים **מִיפָּקָד פָּקִיד** – כנוס בין דופני הרחם ואינו בלוע בהם, כפקדון השמור לבעליו, ובבעילתו הוא רק פותח את פתחה על ידי השרת בתוליה, והדם שהיה כנוס יוצא בלא עשיית חבורה, ומותר בשבת. **אוֹ** שמא דם בתולים **חֲפוּרֵי מִיחַפַּר** – מחובר ובלוע הוא בדופני הרחם, ובבעילתו הוא מפריד את דופני הרחם זו מזו, ויוצא הדם על ידי עשיית חבורה, ואסור בשבת.

ממשיכה הגמרא בביאור הספק: **וְאִם תֵּימְצֵי לוֹמַר** – ואף אם תפשוט דְּדָם **מִיפָּקָד פָּקִיד**, ואינו עושה חבורה, עדיין יש להסתפק האם יש לאסור זאת משום 'בונה', וצדדי הספק הם, האם הבועל את הבתולה **לָדֶם הוּא צָרִיךְ**, כדי לראות שהיא בתולה, ואינו מתכוין לבניית הפתח, **וְשָׁרֵי** – ומותר הדבר, משום שבניית הפתח היא 'דבר שאינו מתכוין', **אוֹ דִּלְמָא לְפֶתַח הוּא צָרִיךְ** – שיהיה פתחה פתוח, **וַאֲסִיר** משום בונה.

וְאִם תֵּימְצֵי לוֹמַר שֶׁלָּדֶם הוּא צָרִיךְ, וּפֶתַח מִמֵּילָא קָאָתֵי – והפתח מאיליו נעשה, עדיין יש לדון האם **הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּאָמַר דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּין מוּתָּר, אוֹ שֶׁהֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה, דְּאָמַר דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּין אָסוּר**, ואסור לבעול בתולה בשבת משום עשיית הפתח, אף שאינו מתכוין לכך.

וְאַף אִם תֵּימְצֵי לוֹמַר שֶׁהֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה, עדיין יש לדון האם כְּמַקַּלְקֵל **הוּא** נחשב **אֲצֵל** [–לגבי] **הֶפְתֵּה**, כיון שבתולה חשובה מבעולה, ואם כן אף לרבי יהודה מותר, שהרי אף הוא מודה שהמקלקל פטור, **אוֹ שׁ'מְתַקֵּן' הוּא אֲצֵל הֶפְתֵּה**, שנח לו שיהא פתחה פתוח לצורך הבעילות הבאות, והדבר אסור לרבי יהודה הסובר שדבר שאינו מתכוין אסור.

ללשון זו, הספיקות דלעיל הן רק לפי הצד שדם מפקד פקיד ואין בבעילתו משום חובל, והנידון הוא האם יש לאסור משום עשיית הפתח או לא. עתה מביאה הגמרא לשון אחרת הדנה להתיר אף לפי הצד שדם חבורי מיחבר.

אִיכָּא דְּאָמְרִי – יש מבני הישיבה שהמשיכו לדון בשאלה זו באופן כזה, **וְאִם תֵּימְצֵי לוֹמַר דָּם חֲפוּרֵי מִיחַפַּר** ויש בבעילתו משום עשיית חבורה, עדיין יש לדון האם **לָדֶם הוּא צָרִיךְ** לראות אם היא בתולה, **וְאָסוּר**, כיון שמתכוין הוא להוצאת הדם. **אוֹ דִּלְמָא** שמא אין כוונתו להוצאת הדם אלא **לַהֲנָאַת עַצְמוֹ הוּא צָרִיךְ, וְשָׁרֵי**, משום שזהו דבר שאינו מתכוין.

וְאִם תֵּימְצֵי לוֹמַר לַהֲנָאַת עַצְמוֹ הוּא צָרִיךְ, וְדָם מִמֵּילָא קָאָתֵי – הוצאת הדם מאליה היא באה ואינו מתכוין לכך, עדיין יש לדון האם **הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה** האוסר דבר שאין מתכוין, **אוֹ שֶׁהֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן** המתיר, ומותר לבעול.

וְאִם תֵּימְצֵי לוֹמַר, הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה האוסר דבר שאינו מתכוין, עדיין יש לדון, האם **מְקַלְקֵל בְּחַבּוּרָה הוּא** נחשב, שהרי בתולה חשובה היא מבעולה, ואף לרבי יהודה יהיה מותר, שהרי לא אסר רבי יהודה דבר שאינו מתכוין אלא כשהוא מתקן ולא כשהוא מקלקל, **אוֹ מְתַקֵּן בְּחַבּוּרָה הוּא**, שעל ידה ראה שבתולה היא, ואם כן לרבי יהודה יהיה אסור אף שאינו מתכוין לכך, כיון שאין זה קלקול.

וְאִם תֵּימְצֵי לוֹמַר, מְקַלְקֵל בְּחַבּוּרָה הוּא, ויש להתיר אף לדעת רבי יהודה משום מקלקל, עדיין יש לדון האם גם **מְקַלְקֵל** בחבורה **הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה** שפוטר, ואם כן אף לשיטתו שדבר שאין מתכוין אסור יהיה מותר לבעול משום שהוא מקלקל.